

ULUSLARARASI DENİZ YATAĞI DÜZENİ VE SORUNLARI

Doç. Dr. Hüseyin PAZARCI

I. Kavram ve gelişimi

Uluslararası deniz yatağı yakın zamanlara kadar özel bir biçimde düzenlenmeye gereksinme duyulmayan bir alanı oluşturmakta idi. Çünkü bu alanın ekonomik işletme açısından herhangi bir değer taşıması o günlerdeki teknolojik bilgiler çerçevesinde sözkonusu değildi. Ulusal yetki alanı dışında kalan deniz yatağı ve toprak altına da, açık deniz rejimi çerçevesinde, serbestlik ilkesinin uygulanması kabul ediliyordu¹.

Uluslararası deniz yatağının kendine özgü bir rejime bağlanması düşüncesi ilk kez 1967'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu çalışmaları sırasında Malta delegesi A. Pardo tarafından ortaya atılmıştır². B.M. Genel Kurulunun 18 Aralık 1967 tarihli ve 2340 (XXII) sayılı bir kararı ile, ulusal yetki alanları dışındaki deniz yatağı ve okyanus tabanının barışçı amaçlarla kullanılması konusunu incelemek üzere 35 Devletten oluşan bir *ad hoc* komite kurduğu görülmektedir³. Adı geçen *ad hoc* Komitenin yerini, Genel Kurulun 21 Aralık 1968 tarihli ve 2467 (XXIII) sayılı bir kararı ile, 42 Devletten oluşan "Ulusal Yetki Alanları Dışındaki Deniz Yatağı ve Okyanus Tabanının Barışçıl Amaçlarla

¹ Uluslararası deniz yatağının açık deniz rejimi içinde ele alınması olgusu yakın zamanlara kadar yapılan açık denizin tanımından da anlaşılmaktadır. Nitekim, 1958 Cenevre Açık Deniz Sözleşmesi açık denizi, 1. maddesinde, şöyle tanımlamaktadır: "Açık denizden Devletin iç sularının ya da karasularının dışında kalan bütün deniz alanları anlaşılmalıdır". Öğretide de açık denizin tanımının buna benzer biçimlerde yapılması açık deniz altında yer alan deniz yatağının da aynı rejime bağlı olarak kabul edildiğini göstermektedir: Bkz. *Dictionnaire de la terminologie du droit international*, Paris, Sirey, 1960, s. 314; G. Gidel, *Le droit international public de la mer*, Paris, Sirey, Tome I, 1932, s. 125.

² Bkz. Ş. Onat ve R. Türmen, "Yeni uluslararası ekonomik düzen ve deniz yatağı", Seha L. Meray'a Armağan, Ankara, SBF yayını, Cilt I, 1981, s. 147.

³ Bu konudaki tarihçe için Bkz. U.N., *Report of the Committee on the peaceful uses of the sea-bed and the ocean floor beyond the limits of national jurisdiction*, vol. I, s. 1-8.

Kullanılması Komitesi" almıştır. Bu Komitenin yaptığı çalışmalar sonunda B.M. Genel Kurulu, 1970 yılında 2749 (XXV) sayılı bir kararı ile, uluslararası deniz yatağına ilişkin bir ilkeler bildirisi kabul etmiştir. Bu bildiri ile, ilk kez olarak uluslararası deniz yatağının "insanlığın ortak malı" (**common heritage of Mankind; patrimoine commun de l'humanité**) olduğunun kabul edilmesine tanık olunmaktadır. B.M. Genel Kurulu yine aynı tarihte 2750 (XXV) sayılı bir kararı ile 1973 yılında bir deniz hukuku konferansı toplanmasını da kararlaştırmıştır. Genel Kurulun 16 Kasım 1973 tarihli ve 3067 (XXVIII) sayılı kararı ile de III. Deniz Hukuku Konferansı 3 Aralık 1973 günü New York'ta usul sorunlarıyla ilgili ilk konuların incelenmesi ile başlamıştır⁴. Bunun üzerine, uluslararası deniz yatağına ilişkin düzenlemelere III. Deniz Hukuku Konferansı çerçevesinde devam edilmiştir. Bu Konferans sonunda 30 Nisan 1982 tarihinde kabul edilerek⁵ 10 Aralık 1982 tarihinde imzalanan⁶ Deniz Hukuku Sözleşmesinin XI. Bölümü tümüyle uluslararası deniz yatağına ayrılmıştır.

III. Deniz Hukuku Sözleşmesine göre uluslararası deniz yatağından, ulusal yetki sınırları dışında kalan deniz yatağı ve toprak altı anlaşılmaktadır⁷. Oysa, kıyı Devletlerinin deniz yatağı üzerinde ulusal yetkisine girebilecek en dışta yeralan deniz alanı kıta sahanlığı ya da münhasır ekonomik bölgenin deniz tabanı olabileceğine göre, uluslararası deniz yatağı alanı bu iki kavrama oranla belirlenmek zorundadır. III. Deniz Hukuku Sözleşmesinin gerek kıta sahanlığı ve gerekse münhasır ekonomik bölge için —bir kıyı Devleti önu açık bir coğrafi konuma sahipse — kıyından ilke olarak 200 mil uzaklığa kadar varan deniz yatağına izin verdiği göz önünde tutulursa, uluslararası deniz yatağı da, ilke olarak, bu 200 millik ulusal sınırın dışında kalan deniz alanından oluşacaktır. Ancak, yine adı geçen Sözleşmenin öngördüğü gibi, doğal uzantının 200 mili aşması durumunda kıta sahanlığının kıta kenarının uç noktasına kadar varması kabul edildiğine göre, kimi zaman uluslararası deniz yatağının kıyından değişik bir uzaklıkta başlaması söz konusu olacaktır. Burada sorun bu sınırın nasıl saptanacağına ilişkindir. Sözleşme bu konuda da bir çözüm getirmeye çalışmıştır. Sözleşmenin 76. maddesinin 8. fıkrası bu konuda tavsiyelerde bulunacak bir kıta sahanlığı sınırları komisyonu'nun kurulmasını öngörmektedir. Komisyon tavsiyelerine göre davranarak saptanan kıyı Devletlerinin

⁴ Genel Kurul kararı için Bkz. N.U., *Troisième Conférence des Nations Unies sur le droit de la mer - Documents officiels*, vol. I, s. vii-viii.

⁵ Bkz. U.N., *Press Release*, Doc. SEA/494, 30 April, 1982.

⁶ Bkz. U.N., *Press Release*, Doc. SEA/514, 10 December, 1982.

⁷ Madde 1.

kıta sahanlığı sınırları kesin ve üçüncü kişilere karşı da bağlayıcı bir nitelik kazanacaklardır.

II. Hukuksal rejimi

A. Genel kurallar

III. Deniz Hukuku Sözleşmesinin uluslararası deniz yatağına ilişkin öngördüğü en temel kural, bu deniz alanının insanlığın ortak malı olarak kabul edilmesi olmaktadır⁸. Bu temel kuralın doğal sonucu olarak aşağıdaki kurallar ortaya çıkmaktadır :

- Hiçbir Devlet bu alan üzerinde egemenlik hakları iddiasında bulunamayacaktır⁹;
- Bu alanda varolan kaynaklar da hiçbir Devlet ya da kişinin malı değildirler¹⁰;
- Bu alanın işletilmesi tüm insanlık hesabına hareket eden Denizdipleri Uluslararası Otoritesi'nce düzenlenecektir¹¹;
- Bu alanda yapılacak çalışmalar tüm insanlığın yararına olacak bir biçimde gerçekleştirilmek zorundadır¹²; özellikle bu alandan yalnızca barışçıl amaçlarla yararlanılacaktır¹³;
- Bu alandan elde edilecek ürünlerin geliri, Denizdipleri Uluslararası Otoritesi'nce, üye Devletler arasında hakça bir biçimde paylaşılacaktır¹⁴;
- Bu deniz çevresinin korunması görevi de Denizdipleri Uluslararası Otoritesi'ne aittir¹⁵.

Yukarıda sayılan ve "insanlığın ortak malı" temel kuralından doğrudan kaynaklanan kurallar dışında, III. Deniz Hukuku Sözleşmesi bu deniz alanı ile ilgili başka birtakım kurallar daha öngörmektedir. Bu çerçevede, bu alana verilecek zararların ortaya çıkmasında bu zarara neden olan Devletlerin ya da uluslararası örgütlerin uluslararası so-

⁸ Madde 136. Bu kavram konusunda bilgi için Bkz. Ş. Onat ve R. Türmen, a.g.m., s. 154-156.

⁹ Madde 137/1

¹⁰ Madde 137/1.

¹¹ Madde 137/2.

¹² Madde 140/1.

¹³ Madde 141.

¹⁴ Madde 140/2

¹⁵ Madde 145.

rumluluğu kabul edilmektedir¹⁶. Yine, uluslararası deniz yatağı rejiminin bu alan üzerinde yer alan açık deniz ile onun üzerinde bulunan hava sahasını etkilemeyeceği bildirilmektedir¹⁷. Bu alandan elde edilecek ürünlerin niteliği konusunda da Sözleşmenin yalnızca madensel kaynakları gözönünde bulundurduğu ve canlı kaynakları bu rejimin dışında bıraktığı görülmektedir¹⁸. Ancak, madensel kaynak terimi, bu çerçevede, katı, sıvı ve gaz her türlü doğal madensel kaynağı belirtmektedir. Bununla birlikte, bugünkü bilgiler çerçevesinde, uluslararası deniz yatağından özellikle nikel, manganez, kobalt ve bakır gibi maden yumruları bakımından yararlanılacağı kabul edilmektedir¹⁹. Bu alanda bulunan arkeolojik ve tarihsel değerlere gelince, bunların tüm insanlığın yararına olacak bir biçimde ya saklanması ya da bunlarla ilgili Devletlere bırakılması öngörülmektedir²⁰.

Uluslararası deniz yatağı çalışmalarına geliştirmekte olan ülkelerin katılmasını sağlamak²¹ ve bu amaçla onlara gelişmiş ülkelerin sahip olduğu teknolojiyi aktarmayı özendirmek²² de Sözleşmenin öngördüğü kurallar arasında yer almaktadır.

Uluslararası deniz yatağının ekonomik işletilmesinin böyle bir düzenlemeye bağımlı olmasına karşın, bilimsel araştırmalar bakımından kabul edilen rejim serbestlik olmaktadır.

B. Uluslararası deniz yatağının işletilmesiyle ilgili düzen

III. Deniz Hukuku Sözleşmesi bu deniz alanının işletilmesi konusunu düzenlemek ve gerekli kararları almak üzere kısaca Otorite diye anılan Denizdipleri Uluslararası Otoritesi'ni kurmuştur. Bu Otorite Sözleşmede saptanan kurallar çerçevesinde görevini yerine getirecektir.

1. Denizdipleri Uluslararası Otoritesi (Authority; Autorité)

III. Deniz Hukuku Sözleşmesine taraf olan bütün Devletlerin doğrudan üyesi bulunduğu Otorite, yeni bir uluslararası örgütü oluşturmaktadır²³.

¹⁶ Madde 139.

¹⁷ Madde 135.

¹⁸ Madde 133.

¹⁹ Söz konusu madenlerin uluslararası deniz yatağındaki ekonomik değerleri konusunda bilgi için Bkz. Ş. Onat ve R. Türmen, a.g.m., s. 149-151.

²⁰ Madde 149.

²¹ Madde 148.

²² Madde 144/1, b.

²³ Madde 156 ve madde 157.

Otorite'nin ana organları olarak, Genel Kurul (**Assembly; Assemblée**), Konsey (**Council; Conseil**) ve Sekreteryaya (**Secretariat; Secrétariat**) sayılmaktadır²⁴. Ancak, uluslararası deniz yatağını doğrudan işletmekle görevli bir İşletme (**Enterprise**) de ayrıca bu örgütün önemli organları arasında yer almaktadır²⁵. Bundan başka, görevi yalnızca uluslararası deniz yatağı ile sınırlanmamakla birlikte Otorite'nin bir organı olarak kurulması öngörülen Deniz Hukuku Uluslararası Mahkemesi (**International Tribunal of the Law of the Sea; Tribunal International du Droit de la Mer**) vardır²⁶. Bu Mahkeme, öteki uluslararası yargı ya da hakemlik organları yanında, taraflar uygun görürse, uluslararası deniz yatağına ilişkin uyuşmazlıklara da bakabilecektir.

a. Genel Kurul²⁷

Bütün üye Devletlerin eşit olarak katıldığı bu organ Otorite'nin en yetkili ve üst düzey organıdır. Genel Kurulun yılda en az bir kez olağan toplantı için olmak üzere olağanüstü toplantılar da yapmak amacıyla toplanması öngörülmektedir. Genel Kurulun öze ilişkin konularda 2/3 ve usule ilişkin konularda basit çoğunlukla karar alması gerekmektedir.

Genel Kurulun ana görevleri arasında Konsey üyelerini, Genel Sekreteri ve Konseyin tavsiyeleri üzerine İşletmenin Yönetim Kurulu ile Genel Müdürünü seçmek vardır. Yine, gerekli yardımcı organlar kurmak, üye Devletlerin Otorite'nin yönetsel bütçesine katkılarını saptamak, uluslararası deniz yatağının işletilmesinden sağlanan geliri hakça dağıtmak, Konsey ve İşletmenin çalışma raporlarını incelemek, Otorite'nin yıllık bütçesini kabul etmek Genel Kurulun başlıca görevlerinden olmaktadır.

b. Konsey²⁸

Konseyin çeşitli kategoride Devletler arasından seçilen 36 üyeden oluşması öngörülmektedir. Böylece, bu 36 Devletin yarısı coğrafi dağıtım ilkesine göre saptanırken, öteki yarısı uluslararası deniz yatağıyla ilgili çeşitli niteliklerde Devletler arasından seçilecektir (Bu alanda üretilecek maden türlerinin önemli tüketicisi 4 Devlet; bu alanda yatırım yapacak 4 Devlet; bu alanda üretilecek maden türlerinin önemli üreticisi 4 Devlet; bu alana ilişkin özellikleri olan 6 Devlet). Konsey

²⁴ Madde 158/1.

²⁵ Madde 158/2.

²⁶ Madde 287 ve Ek VI.

²⁷ Bkz. madde 159-160.

²⁸ Bkz. madde 161-165.

üyeleri, ilke olarak 4 yıl için seçilmektedirler. Konseyin yılda en az üç kez toplanması gerekmektedir.

Konseyin kararlarına gelince, her üye Devlet bir oy hakkına sahiptir. Konsey, usule ilişkin oylamalarda basit çoğunlukla, öze ilişkin oylamalarda ise, konunun niteliğine göre²⁹, 2/3, 3/4 çoğunluk ya da **consensus** ile karar alabilecektir.

Konseyin görevlerine gelince, bunların başlıcaları, İşletmenin raporlarını incelemek ve direktifler vermek, İşletmenin ve öteki Devlet kuruluşları ya da özel ortaklıkların uluslararası deniz yatağının işletilmesine ilişkin çalışma planlarını kabul etmek, bu alanda girilecek çalışmaları denetlemek ve Genel Kurula izlenecek politika konusunda tavsiyelerde bulunmak, bu alandaki kimi bölgelerin işletilmesine çevreyi koruma amacıyla engel olmak biçiminde belirlenmiştir. Konseye bu görevlerinde, kendi alt-organları olarak, bir Ekonomik Planlama Komisyonu'nun ve bir de Teknik ve Hukuk Komisyonu'nun yardımcı olmaları öngörülmektedir.

c. Sekretery³⁰

Başta genel sekreter olmak üzere öteki personelden oluşan Sekretery bir uluslararası örgüt personelinin bütün yetkileri ve dokunulmazlık, bağışıklık ve ayrıcalıkları ile donatılmıştır.

d. İşletme³¹

Otorite adına uluslararası deniz yatağını doğrudan işletmek amacıyla kurulan bu organ, Genel Kurulun koyduğu kurallar ve kararlar çerçevesinde ve Konsey'in denetimi ve direktifleri altında çalışacaktır. İşletme 15 kişilik bir Yönetim Kurulu, bir Genel Müdür ve gerekli personel tarafından yürütülecektir. İşletmenin başlangıç anaparasının 1 milyar dolar olarak tahmin edildiği ve üye Devletler ile özel kişilerden borçlanma yoluyla elde edilmesinin düşünüldüğü gözlenmektedir³².

2. Uluslararası Deniz Yatağının İşletilmesine İlişkin Kurallar

III. Deniz Hukuku Sözleşmesine göre uluslararası deniz yatağının işletilmesi iki biçimde olanaklı olmaktadır : i) Doğrudan İşletme tarafından; ii) Otorite'den izin almak suretiyle üye Devletler kuruluşları, üye Devletler uyruğunda ya da denetimi altında bulunan tüzel ya da

²⁹ Bu konudaki farklar için Bkz. madde 161/8.

³⁰ Bkz. madde 166-169.

³¹ Bkz. madde 170 ve Ek IV.

³² B.H. Oxman, "The new law of the sea", *American Bar Association Journal*, February, 1983, s. 160.

gerçek kişiler tarafından³³. Bu çalışmalarını yapabilmesi için gerek İşletme gerekse üye Devletler kuruluşları ya da yurttaşları Konseye bir çalışma planı sunmak zorundadırlar. Söz konusu çalışma planları Teknik ve Hukuk Komisyonunca incelenip Konseyce kabul edildikten sonra bir sözleşme olarak yürürlüğe konulacaklardır³⁴. Başka bir deyişle, Konseyden izin almadan uluslararası deniz yatağının işletilmesi olanağı sözleşme çerçevesinde yoktur. Otorite işletmeci kuruluşların bu sözleşme hükümlerine uygun davranıp davranmadıklarını denetleme ve uygun önlemleri alma yetkisine sahiptir³⁵.

Üye Devletler kuruluşları ya da uyruklarının Otorite'nin iznini elde edebilmeleri birtakım koşullara bağlı olarak yapılacaktır. Böylece, en başta, bu işletmeler gelirlerinin belirli bir miktarını Otorite'ye vermek zorundadırlar³⁶. Yine, bu ulusal kuruluş ya da ortaklıklar, Otorite istediği takdirde, İşletme lehine teknoloji transferi yapmak zorunda bulunmaktadır³⁷. Ayrıca, bu ulusal kuruluş ya da ortaklıklar kimi madenleri belirli birtakım kotaları aşmayacak bir biçimde üretmek zorundadırlar³⁸. Bu koşulları v.b. kabul eden ulusal kuruluş ya da ortaklıklar kendilerine izin verilen bölgeleri işletme hakkını elde edebileceklerdir. Ancak, bu ulusal kuruluş ya da ortaklıklar izin isterken iki ayrı bölgeyi göstererek böyle bir istekte bulunmak zorundadırlar³⁹. Otorite, bu ulusal kuruluş ya da ortaklığa bu bölgelerden birini işletme izni vererek ötekini İşletme'ye ayırma hakkına sahip bulunmaktadır.

Otorite'nin bir organını oluşturan İşletme ise uluslararası deniz yatağının herhangi bir bölgesinde işletme hakkını isteyebilecektir⁴⁰. İşletme, isterse bu bölgeleri doğrudan kendisi, isterse ortak işletme yöntemiyle ve isterse de bir bölüm çalışmaları başka ortaklıklara sözleşme ile yaptırmak yöntemiyle işletmeye koyma hakkına sahiptir⁴¹.

III. Uluslararası deniz yatağı rejimi konusunda ortaya çıkan sorunlar

Yukarıda ana çizgileriyle belirtmeğe çalıştığımız uluslararası deniz yatağı rejiminin yürürlüğe girebilmesi konusu bugün değişik de-

³³ Madde 153/2.

³⁴ Madde 13/3.

³⁵ Madde 153/4-6.

³⁶ Ek III, madde 13.

³⁷ Ek III, madde 5.

³⁸ Madde 151.

³⁹ Ek III, madde 8.

⁴⁰ Ek III, madde 3/2.

⁴¹ Ek III, madde 9.

ğerlendirmelerle karşılaşmakta ve değişik yönlerde çalışmalara yer vermektedir. Nitekim, III. Deniz Hukuku Konferansının son yılları uluslararası deniz yatağı rejimi konusunda Üçüncü Dünya Devletleri ile başta A.B.D. olmak üzere Batılı Devletlerin büyük çekişmelerine sahne olmuştur. Sonuçta, III. Deniz Hukuku Sözleşmesinin 30 Nisan 1982'de Konferanşa kabulü sırasında, 130 Devlet Sözleşme lehinde oy kullanırken, 17 Batılı ve Sosyalist Devletin çekimser kaldığı ve 4 Devletin değişik nedenlerle karşı oy kullandığı (A.B.D., Türkiye, Venezuela ve İsrail) gözlenmektedir⁴². Sözleşmenin 10 Aralık 1982'de imzalanması sırasında ise, 117 Devletin Sözleşmeyi imzaladığı görülmektedir⁴³. Bu yılın sonbaharında ise, 130 Devlet Sözleşmeyi imzalamış ve 8 Devlet de onaylamış bulunmaktadır⁴⁴. Ancak, uyrukluklarında bulunan ortaklıkların uluslararası deniz yatağını işletme teknolojisine sahip oldukları tahmin edilen A.B.D., Sovyetler Birliği, İngiltere, Fransa, Hollanda, Federal Almanya, Japonya, İtalya ve Kanada Devletlerinden⁴⁵ bu alanda en ileri düzeyde bulunan A.B.D., İngiltere, Federal Almanya ve İtalya Sözleşmeyi imzalamamış ve herhaliyle hiçbirini Sözleşmeyi onaylamamış bulunmaktadırlar.

Bu verilere paralel olarak uluslararası deniz yatağı rejiminin yürürlüğe konması konusundaki çalışmalar da iki ayrı yönde ilerlemektedirler. Sözleşmeyi imzalayan Devletler, III. Deniz Hukuku Konferansının 1 sayılı kararı (**resolution; résolution**) ile kurduğu bir Hazırlık Komisyonu aracılığıyla Otorite'nin fiilen çalışmaya başlayabilmesi ve uluslararası deniz yatağı rejiminin yürürlüğe girebilmesi için gerekli hazırlık çalışmalarını sürdürmektedirler. Bu amaçla 1983 sonbaharında Jamaika'da yapılan çalışmaları 1984 ilkbaharında yeni çalışmalar izleyecektir. Böylece, bu Devletler, III. Deniz Hukuku Sözleşmesinin yürürlüğe girebilmesi için gerekli olan 60 Devletin onayı ve 1 yıl geçmesi koşulları⁴⁶ yerine geldiği gibi Sözleşmeyi yürürlüğe koymayı gerçekleştirmeye azminde görünmektedirler.

Buna karşılık, başta A.B.D. olmak üzere bu alanda gerekli teknolojiye sahip olan Batılı Devletler kendilerinin taraf olmadığı bir ulus-

⁴² Bkz. U.N., Press Release, Doc. SEA/494, 30 April, 1982.

⁴³ Bkz. U.N., Press Release, Doc. SEA/514, 10 December, 1982.

⁴⁴ Council of Europe, Parliamentary Conference on the United Nations Convention on the law of the sea - Table of signatories and ratifications as of 15 September 1983, Doc. AS/JUR/MAR/CONF (35) 4.

⁴⁵ Bkz. A.J. Gorton et C.C. Horn, "Rapport sur l'exploration et l'exploitation des fonds marins et de leur sous-sol au-delà des limites des zones de juridiction nationale - Les grands fonds marins et leurs ressources", in Council of Europe, aynı yapıt, Doc. AS/JUR/MAR/CONF (35) 6, s. 2.

⁴⁶ Madde 308.

lararası sözleşmenin onları bağlamasının söz konusu olmayacağını ileri sürmektedirler. Dolayısıyla, III. Deniz Hukuku Sözleşmesi çerçevesinde oluşturulan uluslararası deniz yatağı rejiminin onlara uygulanamayacağı ve ancak bu rejimde yapılacak birtakım değişikliklerin gerçekleşmesi durumunda kendilerinin bu rejime uyacakları izlenimi edinilmektedir. A.B.D.'nin 1980 yılında çıkardığı **Deep Seabed Hard Mineral Resources Act** adlı federal bir yasa ile bu alanda çalışmalar yapacak işletmelerin uluslararası rejim dışında Amerikan bayrağı altında da bu çalışmalarını yürütebilme olasılığını açık tuttuğu görülmektedir. Batılı Devletlerin ve özellikle A.B.D.'nin III. Deniz Hukuku Sözleşmesinin öngördüğü rejime karşı başlıca eleştirileri şu konularda olmaktadır⁴⁷ :

- i) Devlet kuruluşları ya da özel ortaklıklara işletme izni verilirken Otorite'nin ilgili organlarının teknik verilerden çok siyasal nedenlere dayandırılan kararlar vermesi olasılığı; ii) işletme izni verilmesi ve yürütülmesi durumunda Otorite'ye ödenmesi gereken payın yüksekliği; iii) Özellikle A.B.D.'nin Otorite'nin giderlerine —İşletmenin giderleri dahil— % 25 gibi büyük bir oranda katılması gereği; iv) Devlet kuruluşları ya da özel ortaklıkların işletme izni almak için iki bölge göstererek yalnızca birini işletebilmesi ve ötekini İşletme için ayrılması; v) İşletme ve geliştirmekte olan ülkeler ortaklıkları için teknoloji transferi gereği; vi) İşletilecek madenlerin belirli kotalarla sınırlandırılması; vii) İşletmeye tanınan serbest rekabeti bozucu kimi ayrıcalıklar; viii) Otorite'ce elde edilen gelirlerin dağıtımında ulusal kurtuluş örgütlerine de pay verilmesi; v.b. ...

Bu durum karşısında uluslararası deniz yatağının geleceğinin ne olacağı açıklıkla ortaya çıkmamaktadır. Hukuksal açıdan, III. Deniz Hukuku Sözleşmesini yürürlüğe koymayı öngören Devletler, uluslararası deniz yatağının "insanlığın ortak malı" olduğunu ve bunun III. Deniz Hukuku Konferansında Batılı Devletlerce de kabul edildiğini ileri sürerek öngörülen rejime herkesçe uyulması gereği üzerinde durmaktadırlar. Buna karşılık, başta A.B.D. olmak üzere kimi Batılı Devletlerin Otorite gibi bir uluslararası örgüt kuran ve buna tanıdığı yetkiler çerçevesinde uluslararası deniz yatağı rejimini düzenleyen bir Sözleşme hükümlerinin ancak tarafları bağlayacağı ve yapılageliş hukuku

⁴⁷ III. Deniz Hukuku Konferansı sırasında ortaya çıkan bu eleştiriler ve olası etkileri konusunda Bkz. Ş. Onat ve R. Türmen, a.g.m., s. 165-172. Ancak, özellikle A.B.D. Sözleşmenin ortaya çıkmasından sonra bu Sözleşme metnini kabul etmeyip imzalamadığı gibi eleştirilerini sürdürmektedir: bu konuda en son örneklerden birisi *Académie diplomatique internationale*'in Deniz Hukuku üzerine düzenlediği ve 16-17 Haziran 1983 tarihinde Paris'te yapılan kollekyumda bir tebliğ sunan A.B.D.'li diplomat P.R. Keller'in henüz yayınlanmamış bulunan bu tebliği olmaktadır.

doğurmayacağı yönünde değerlendirdikleri gözlenmektedir. Sorun henüz bütün tarafların kabullendiği bir çözüme bağlanmamıştır⁴⁸. Bu sorun önümüzdeki yılların en önemli sorunlarından biri olacaktır.

⁴⁸ Kasım 1983.